

Ústav vedecko-technických informácií pre pôdohospodárstvo Nitra
Informačné stredisko pre Európsku úniu

Rozvoj vidieka v Európskej únii

(spracované na základe materiálov zo stránky Európskej únie,
www.europa.eu.int)

Vypracovali: Ing. Monika Bokorová
Mgr. Tatiana Kobidová

marec 2004

Obsah

Úvod	1
1. Rozvoj vidieka a Agenda 2000	2
1.1. Agenda 2000	3
1.1.1. Hlavné opatrenia – „menu“	3
1.2. Financovanie rozvoja vidieka	6
1.3. Prehľad programov rozvoja vidieka	7
2. Reformy SPP z roku 2003 a rozvoj vidieka	9
2.1. Cesta k reformám z roku 2003	9
2.2. Nové nástroje rozvoja vidieka	10
2.3. Podpora financovania politiky rozvoja vidieka	12
3. Zapojenie členských štátov do politiky rozvoja vidieka	12
3.1. Subsidiarita	12
3.2. Programovanie	13
4. Pohľad do budúcnosti: politika rozvoja vidieka po roku 2003	13
5. Leader	14
6. Rozvoj vidieka a rozšírenie	15

Úvod

Vidiecke oblasti pokrývajú 80% územia EÚ a žije v nich približne 25% jej obyvateľov. Charakteristickou črtou európskych vidieckych oblastí je ich rôznorodosť pokiaľ ide o geografické črty a ráz krajiny, ale aj problémy, s ktorými zápasia. Sú to najmä reštrukturalizácia poľnohospodárstva, odlahosť, slabá vybavenosť službami, odchod obyvateľov z vidieka, ale aj prílev populácie a s tým súvisiaci tlak na prírodu, a to najmä vo vidieckych oblastiach v blízkosti miest. Európania oceňujú vidiecke oblasti ako alternatívnu ponuku prírody a kvality života k ich vysoko urbanizovanej spoločnosti.

Napriek tomu, že vo väčšine vidieckych oblastí klesol význam poľnohospodárskej prvovýroby, a to z hľadiska ekonomického, aj podielu na zamestnanosti, poľnohospodári a lesníci sú hlavnými užívateľmi pôdy, zohrávajú kľúčovú úlohu v hospodárení s prírodnými zdrojmi vo vidieckych oblastiach a rozhodujú o prírode a kultúrnom dedičstve na vidieku. Napriek menšiemu podielu na celkových ekonomických aktivitách vo vidieckych oblastiach, poľnohospodárstvo naďalej výrazne prispieva k sociálnemu a ekonomickému rozvoju týchto oblastí a k úplnej realizácii ich rastového potenciálu.

Životaschopnosť vidieckych oblastí nemôže byť závislá na samotnom poľnohospodárstve, ale na zabezpečení jeho úlohy v oblasti ochrany životného prostredia, pri produkcii bezpečných a vysokokvalitných potravín a v prínose k udržaniu atraktivity vidieckych oblastí pre mladých ľudí a obyvateľov sťahujúcich sa na vidiek. Politika rozvoja vidieka musí umiestniť poľnohospodárstvo do tohto širšieho vidieckeho kontextu. Táto politika má rovnako nezastupiteľnú úlohu pri podpore životaschopnosti vidieckych oblastí a spoločností, od ktorých závisí zdravé poľnohospodárstvo.

Spoločná poľnohospodárska politika EÚ (SPP) bola vytvorená tak, aby toto všetko rešpektovala. V posledných rokoch sa politika preorientovala od podpory produkcie na podporu priamych príjmov producentov a smerom k udržateľnému poľnohospodárstvu. Významnou časťou tohto reformného procesu je zabezpečenie toho, aby farmár, prostredníctvom opatrení rozvoja vidieka, prispôbil svoje podnikanie, hospodárenie s pôdou a výrobné postupy tak, aby vyhovovali potrebám spoločnosti. Politika rozvoja vidieka sa čoraz viac orientuje nielen na farmárov, ale aj na ďalších jednotlivcov a skupiny, aktívne pôsobiace vo vidieckych oblastiach, s cieľom podporiť integrovaný a udržateľný rozvoj týchto oblastí.

Meniaca sa štruktúra poľnohospodárskeho obchodu, záujem o rozpočtové náklady podporovaných farmárov a potreba prispôbenia nových členských štátov znamenajú, že EÚ nemôže naďalej subvencovať produkciu do takej miery, ako v minulosti. Všetky tieto faktory viedli k snahe o postupnú zmenu SPP v prospech podpory opatrení rozvoja vidieka. Niektoré dohody o reforme SPP, konkrétne dohoda z marca 1999 (známa ako „Agenda 2000“) a z júna 2003 poukázali na túto zmenu.

Posilnenie politiky rozvoja vidieka sa stalo celkovou prioritou EÚ. Závery summitu Rady EÚ v Göteborgu v júni 2001 to objasnili: „v posledných rokoch kládla európska poľnohospodárska politika menší dôraz na trhové mechanizmy a prostredníctvom cielených podporných opatrení sa viac orientovala na uspokojovanie rastúcich potrieb širokej verejnosti, týkajúcich sa potravinovej bezpečnosti, kvality potravín, rôznorodosti produktov, welfare zvierat, kvality životného prostredia a ochrany prírody a vidieka.

1. Rozvoj vidieka a Agenda 2000

Dohoda o reforme, dosiahnutá na summite vedúcich predstaviteľov EÚ v marci 1999, ako súčasť stratégie „Agendy 2000“, bola hlavným medzníkom vo vývoji SPP, najmä pokiaľ ide o politiku rozvoja vidieka. Rozsiahle prípravy a konzultácie, vrátane dôležitej konferencie o rozvoji vidieka v írskom Corku v roku 1996, zapojili všetkých kľúčových aktérov z oblasti vidieckej ekonomiky do vypracovania stratégie Agendy 2000. Výsledná dohoda posilnila politiku rozvoja vidieka niekoľkými spôsobmi.

Rozvoj vidieka – niektoré míľniky

- **Európska konferencia o rozvoji vidieka (Cork, november 1996)**
- **Reforma SPP – Agenda 2000 (Berlín, marec 1999):**
  - umožnila uplatňovať politiku rozvoja vidieka vo všetkých vidieckych oblastiach EÚ;
  - spojila predchádzajúcich deväť nástrojov do spoločného právneho rámca rozvoja vidieka (nariadenie Rady (ES) č. 1257/1999);
  - navýšila finančné zdroje na rozvoj vidieka a zaviedla koncepciu 1. a 2. piliera SPP.
- **január 2000 – december 2006:**
trvanie súčasnej generácie národných a regionálnych programov vrátane opatrení rozvoja vidieka.
- **summit Európskej rady v Göteborgu (jún 2001):**
posunul reformu dopredu, keď schválil, že SPP by mala prispievať k udržateľnému rozvoju „zvýšením dôrazu na podporu zdravých, vysokokvalitných produktov, produkčných metód udržateľných z hľadiska životného prostredia (vrátane organickej produkcie), obnoviteľných surovín a ochrany biodiverzity“.
- **„nová, reformovaná poľnohospodárska politika“ (Luxemburg, jún 2003):**
komplexná a zásadná reforma SPP, vrátane posilnenia politiky rozvoja vidieka, a to pokiaľ ide o rozsah aj finančné zdroje.
- **Konferencia o rozvoji vidieka (Salzburg, 12. – 14. november 2003)**

Politika rozvoja vidieka zavedená Agendou 2000 vytvorila udržateľný rámec pre budúcnosť vidieckych oblastí v EÚ, doplnila reformy trhových odvetví a podporila alternatívne zdroje príjmov vo vidieckych oblastiach, aj agroenvironmentálne opatrenia. Základné princípy novej politiky boli:

- decentralizácia zodpovednosti;
- flexibilita programovania, založeného na ponuke cieľových činností, realizovaných v súlade s konkrétnymi potrebami členských štátov a regiónov a schopných zohľadniť rôznorodosť vidieckych oblastí v EÚ.

Nová politika rozvoja vidieka, zameraná na zlepšenie integrácie medzi rôznymi typmi pomoci EÚ, pomáha zabezpečiť hladký a vyvážený rozvoj vo všetkých vidieckych oblastiach Európy. Hlavnými črtami tohto rozvoja sú:

- podpora poľnohospodárstva a lesníctva;
- zlepšenie konkurencieschopnosti vidieckych oblastí;
- udržanie a ochrana životného prostredia a vidieckeho dedičstva.

Výsledkom reforiem Agendy 2000 bol nový dôraz na pomoc vidieckym oblastiam, ich ekonomikám a komunitám a nielen poľnohospodárstvu. Kľúčové prvky Agendy 2000, ktoré súvisia s rozvojom vidieka, sú uvedené ďalej.

1.1 Agenda 2000: recept na rozvoj vidieka

Agenda 2000 zachovala systém spolufinancovania zo strany EÚ a členských štátov, ale vytvorila jednotný systém opatrení, zameraných na rozvoj vidieka, s vyššími dostupnými finančnými zdrojmi. V období po Agende 2000 sa týmito opatreniami zaoberalo jedno hlavné nariadenie týkajúce sa rozvoja vidieka¹.

1.1.1 Hlavné opatrenia – „menu“

Politika rozvoja vidieka v rámci Agendy 2000 ponúka „menu“, zložené z 22 opatrení, ktoré možno zoskupiť do širších kategórií. Členské štáty si vyberajú z menu tie opatrenia, ktoré najlepšie vyhovujú potrebám ich vidieckych oblastí. Tie sú potom zaradené do ich národných alebo regionálnych programov. Príspevok EÚ k financovaniu opatrení kolíše v závislosti od príslušného opatrenia a regiónu (štatút Cieľa 1 – menej prosperujúci región, alebo ostatné).

Investície do podnikania v poľnohospodárstve

EÚ poskytuje podporu investíciám do podnikania v poľnohospodárstve, zameranú na zvýšenie príjmov farmárov a ich životnej úrovne, ako aj zlepšenie pracovných a výrobných podmienok. Investície musia spĺňať jeden alebo viaceré z nasledujúcich cieľov: zníženie produkčných nákladov, zlepšenie kvality produktov, ochrana a zlepšenie životného prostredia, dodržiavanie hygieny a welfare zvierat a podpora diverzifikácie poľnohospodárskych činností. Aby investície spĺňali jeden z týchto cieľov, mali by byť napríklad zamerané na modernizáciu poľnohospodárskych strojov a zariadení.

Ľudské zdroje: mladí farmári, skorší odchod do dôchodku, vzdelávanie

Na ľudské zdroje v odvetví poľnohospodárstva a lesníctva sú zamerané viaceré opatrenia. Podpora sa poskytuje na prevod podnikania v poľnohospodárstve z jednej generácie na druhú, a to prostredníctvom opatrení na založenie farmy pre mladých farmárov (do 40 rokov) a prostredníctvom podpory skoršieho odchodu do dôchodku. Za účelom skoršieho odchodu do dôchodku sú starším farmárom a zamestnancom fariem ponúkané finančné stimuly (ročné platby). Takýmto spôsobom uvoľnená pôda môže byť odstúpená inému farmárovi schopnému zlepšiť ekonomickú životaschopnosť podniku, alebo je táto pôda určená na nepoľnohospodárske využitie.

Financovanie vzdelávacích aktivít je dostupné pre ľudí zaoberajúcich sa poľnohospodárstvom (alebo konverziou na iné činnosti) a ľudí zaoberajúcich sa lesníckou činnosťou. Ich cieľom je

---

¹ Nariadenie Rady (ES) č. 1257/99 zo 17. mája 1999 (OJ L 160, 26.6.1999).

zlepšiť ekonomický, ekologický a spoločenský význam lesov. Zvláštny dôraz sa kladie na vzdelávanie zamerané na propagáciu vysoko kvalitných produktov a produkčných metód vhodných z hľadiska životného prostredia.

Znevýhodnené oblasti (LFAs) a oblasti s environmentálnymi obmedzeniami

Znevýhodnené oblasti a oblasti s environmentálnymi obmedzeniami

Znevýhodnené oblasti

Za znevýhodnené sa považujú tieto oblasti:

- horské oblasti, so značne obmedzeným využitím pôdy a s výrazne vyššími produkčnými nákladmi;
- oblasti, ktorým hrozí vysídlenie a kde je nevyhnutná ochrana prírody a krajiny;
- oblasti ovplyvnené konkrétnymi prekážkami, v ktorých je udržanie poľnohospodárstva nevyhnutné, za účelom zabezpečenia ochrany alebo zlepšenia životného prostredia, ochrany prírody, jej turistickej hodnoty alebo ochrany pobrežia.

Oblasti s environmentálnymi obmedzeniami

Farmári v týchto oblastiach môžu dostávať platby, určené na kompenzáciu nákladov a strát príjmov, vyplývajúcich z implementácie pravidiel EÚ o ochrane životného prostredia. Tieto oblasti môžu byť totožné so znevýhodnenými oblasťami.

Zoznam znevýhodnených oblastí môžu členské štáty upravovať a o zmenách musia informovať Európsku komisiu. Členské štáty navrhujú aj zoznam oblastí s environmentálnymi obmedzeniami a zasielajú ho Komisii.

Niektoré vidiecke oblasti sú označované ako znevýhodnené (less favoured areas - LFAs) vzhľadom na to, že podmienky hospodárenia sú v nich sťažené kvôli prírodným prekážkam, ktoré spôsobujú zvýšenie produkčných nákladov a pokles úrod poľnohospodárskych plodín. Tieto podmienky môžu ohroziť dlhodobý vývoj poľnohospodárstva, plynulé hospodárenie s pôdou a životaschopnosť vidieckych komunít. Farmári v znevýhodnených oblastiach majú nárok na kompenzačné platby. Tieto platby boli schválené v rámci Agendy 2000, aby lepšie zohľadňovali úlohu, ktorú zohrávajú farmári ako manažéri prírodného prostredia v týchto oblastiach: platby sa teraz počítajú na hektár a nie na kus dobytka ako predtým, takže sa prerušila väzba na produkciu a sú podmienené rešpektovaním vhodných metód hospodárenia zo strany farmárov.

Nové opatrenia, zamerané na oblasti s environmentálnymi obmedzeniami, vyplývajú z Agendy 2000: na farmárov v oblastiach sa vzťahujú obmedzenia týkajúce sa poľnohospodárskeho využitia, a to v dôsledku implementácie pravidiel EÚ o ochrane životného prostredia; môžu tiež profitovať z platieb, určených na kompenzáciu za dodatočné náklady a straty príjmov vyplývajúce z týchto obmedzení. Toto by mohlo napríklad nastať v oblastiach vymedzených v rámci siete EÚ Natura 2000 v EÚ.²

² Miesta v rámci programu Natura 2000 sú tie, ktoré sú označené ako miesta významné pre EÚ podľa smernice o ochrane prirodzených biotopov a voľne žijúcich živočíchov a rastlín (Smernica Rady č. 92/43/EHS z 21. mája

Agroenvironmentálne opatrenia

Agroenvironmentálne systémy podporuje EÚ od roku 1992, kedy boli zavedené ako sprievodné opatrenia k reforme SPP. Politika rozvoja vidieka po roku 2000 potvrdila nezastupiteľnú úlohu, ktorú farmári zohrávajú pri zabezpečovaní environmentálnych služieb súvisiacich s vhodnými metódami hospodárenia a so základnými právnymi normami. Podpory môžu byť vyplácané farmárom, ktorí dobrovoľne podpíšu agroenvironmentálne záväzky po dobu minimálne 5 rokov. Dlhšie obdobia môžu byť stanovené pre určité typy záväzkov, v závislosti od ich vplyvu na životné prostredie. Podpora je ročná, vypočítaná podľa straty príjmov a dodatočných nákladov, vyplývajúcich zo záväzkov a potreby poskytovania finančných stimulov.

Agenda 2000 zaviedla agroenvironmentálne opatrenia ako jediný povinný prvok politiky rozvoja vidieka EÚ (t.j. členské štáty musia zahrnúť tieto opatrenia do svojich programov rozvoja vidieka financovaných garančnou sekciou EAGGF³). Toto dokresľuje politickú prioritu prikladanú agroenvironmentálnym systémom.

Spracovanie a marketing poľnohospodárskych produktov

Agenda 2000 uznala, že prispôsobenie produkcie vývoju na trhu, vyhľadávanie nových komerčných odbytísk a pridanie hodnoty poľnohospodárskym produktom sú dôležité na zvýšenie konkurencieschopnosti sektora. Podpory sú dostupné na investície zamerané na zlepšenie spracovania a marketingu poľnohospodárskych produktov. Mali by prispieť k jednému alebo viacerým cieľom, vrátane zavádzania nových technológií, zlepšenia a monitorovania kvality, podpory vzniku nových odbytísk pre poľnohospodárske produkty a k ochrane životného prostredia.

Lesníctvo

Podpora lesníctva je súčasťou lesníckej stratégie EÚ z roku 1998, zameranej na zabezpečenie ochrany, udržateľného hospodárenia s lesmi a ich rozvoja v rámci EÚ. Stratégia je zameraná na nezastupiteľný ekologický, ekonomický a spoločenský význam lesov (uznanie ich multifunkčnosti). Podpora môže pokrývať tieto opatrenia:

- investície do lesov za účelom zvýšenia ich ekonomickej, ekologickej alebo spoločenskej hodnoty;
- investície určené na skvalitnenie a racionalizáciu produkcie, spracovanie a marketing lesných produktov;
- investície súvisiace s využitím dreva ako suroviny, obmedzujúce sa na činnosti predchádzajúce priemyselnému spracovaniu;
- podpora nových odbytísk pre spracovanie a marketing lesných produktov;
- vytváranie lesníckych združení, zameraných na pomoc svojim členom pri zlepšení hospodárenia s lesmi;
- obnovenie potenciálu lesnej produkcie po škodách spôsobených prírodnými pohromami a požiarom a zavádzanie príslušných preventívnych opatrení;

1992, OJ L206, 22.7.1992) alebo klasifikované ako špeciálne chránené oblasti podľa smernice o ochrane voľne žijúcich vtákov (Smernica Rady č. 79/409/EHS z 2. apríla 1979, OJ L103, 25.4.1979).

³ EAGGF – Európsky garančný a usmerňovací fond. EAGGF financuje poľnohospodárske výdavky, opatrenia súvisiace so životným prostredím, štrukturálne opatrenia a opatrenia rozvoja vidieka.

- udržiavanie a zlepšenie ekologickej stability lesov v oblastiach slúžiacich ochrane verejných záujmov a udržiavanie priesekov proti požiarom prostredníctvom poľnohospodárskych opatrení.

Podpora môže byť okrem toho poskytovaná na zalesňovanie poľnohospodárskej a nepoľnohospodárskej pôdy, za predpokladu, že lesné škôlky budú prispôbené miestnym podmienkam a budú v súlade so životným prostredím. Podpory na poľnohospodársku pôdu sú tiež vyplácané na pokrytie nákladov na zúrodňovanie. Ročné čiastky môžu byť vyplácané na kompenzácie farmárov za ich straty príjmov kvôli zalesňovaniu, a to po dobu maximálne 20 rokov.

Opatrenia podporujúce prispôsobenie a rozvoj vidieckych oblastí (opatrenia v rámci článku 33)

Článok 33 nariadenia o rozvoji vidieka obsahuje súbor 13 opatrení zameraných na sektor poľnohospodárstva, aj na podporu širšieho hospodárskeho rozvoja vidieckych oblastí v EÚ. Podpora v rámci týchto opatrení môže pokrývať:

- rekultiváciu pôdy;
- opätovné rozdelenie parciel;
- rozvrhnutie platieb súvisiacich so založením farmy a služby pre manažment farmy;
- marketing kvalitných poľnohospodárskych produktov;
- základné služby pre vidiecku ekonomiku a obyvateľstvo;
- obnovu a rozvoj dedín, ochranu a zachovanie vidieckeho dedičstva;
- diverzifikáciu poľnohospodárskych činností a činností súvisiacich s poľnohospodárstvom, za účelom rozšírenia počtu aktivít alebo alternatívnych príjmov;
- hospodárenie so závlahovou vodou;
- rozvoj a zlepšenie infraštruktúry súvisiacej s rozvojom poľnohospodárstva;
- podporu turistických a remeselných aktivít;
- ochranu životného prostredia v súvislosti s poľnohospodárstvom, lesníctvom a ochranou prírody, ako aj zlepšením welfare zvierat;
- obnovu poľnohospodárskej produkcie, potenciálne ohrozenej prírodnými pohromami, a zavedenie príslušných preventívnych nástrojov;
- finančné riadenie.

1.2 Financovanie rozvoja vidieka

Pilier 1 a pilier 2: Spôsob financovania rozvoja vidieka

Podpora rozvoja vidieka v EÚ je spolufinancovaná Európskym poľnohospodárskym garančným a usmerňovacím fondom (EAGGF) a členskými štátmi. V období pred schválením Agendy 2000 sa rozvoj vidieka financoval z rôznych štrukturálnych fondov EÚ (najmä z EAGGF – usmerňovacia sekcia). Reforma SPP z roku 1992 zaviedla tri „sprievodné opatrenia“ (agroenvironmentálne opatrenia, podpora skoršieho odchodu do dôchodku a zalesňovanie poľnohospodárskej pôdy), financované garančnou sekciovou EAGGF. Agenda 2000 spojila všetky opatrenia rozvoja vidieka do jedného nariadenia, ktoré vytvorilo tzv. druhý pilier SPP, s viacerými trhovými orientovanými režimami SPP a priamymi podporami pre farmárov – tzv. prvý pilier. Všetky opatrenia rozvoja vidieka, vrátane predtým samostatných sprievodných opatrení, boli spojené do druhého piliera.

Štyri sprievodné opatrenia (vrátane kompenzačných platieb pre znevýhodnené oblasti a oblasti s environmentálnymi obmedzeniami, vyplývajúce z Agendy 2000) sú v EÚ spolufinancované garančnou sekciou EAGGF. Podobne sú projekty v rámci programu Leader+ financované v EÚ z usmerňovacej sekcie EAGGF. Zdroje financovania ostatných opatrení rozvoja vidieka sú odlišné, a to podľa príslušných regiónov:

- v regiónoch patriacich pod Cieľ 1 štrukturálnych fondov (najmenej rozvinuté regióny) je zdrojom financovania usmerňovacia sekcia EAGGF;
- zdrojom financovania mimo regiónov Cieľa 1 je garančná sekcia EAGGF.

Finančná podpora EÚ na rozvoj vidieka

Dohoda v rámci Agendy 2000 nezmenila len systém financovania opatrení rozvoja vidieka. Vopred tiež stanovila maximálne čiastky, dostupné na výdavky na rozvoj vidieka v rámci garančnej sekcie EAGGF v období rokov 2000 – 2006, ako podiel výdavkov zo SPP, stanovených na Berlínskom summite v marci 1999. Toto financovanie má ročný priemerný limit 4,3 mld. € na rozvoj vidieka (vrátane štyroch sprievodných opatrení).

Komisia rozdelila 8. septembra 1999 fondy na rozvoj vidieka medzi členské štáty na ročnom základe, podľa objektívnych kritérií, zohľadňujúcich konkrétne potreby, najmä tie, ktoré súvisia so životným prostredím, zamestnanosťou a manažmentom vidieka.

Pre opatrenia rozvoja vidieka, zaradené ako súčasť programovania štrukturálnych fondov v regiónoch Cieľa 1, si členské štáty vybrali podiel z celkového financovania štrukturálnych fondov, ktorý využijú na činnosti v rámci rozvoja vidieka, podporované usmerňovacou sekciou EAGGF (v porovnaní s ostatnými opatreniami financovanými z ostatných štrukturálnych fondov).

Celkové financovanie rozvoja vidieka z EÚ v rokoch 2000 – 2006 pozostáva z viac ako 50 miliárd € pre „hlavné“ programy rozvoja vidieka, pričom 33 miliárd € z toho pochádza z garančnej sekcie a 18 miliárd € z usmerňovacej sekcie. Ďalšie približne 2 miliardy € sú vyhradené na program Leader+.

Podpora EÚ je zvyčajne poskytovaná v maximálnej výške 75% z celkových oprávnených nákladov v regiónoch Cieľa 1 a 50% v ostatných oblastiach,⁴ oddelene od investícií prinášajúcich zisky⁵ (vrátane poľnohospodárskych a lesníckych podnikov, zaradených do spracovania a marketingu poľnohospodárskych produktov), kde to je 35% (oblasti v rámci Cieľa 1) a 15% (v ostatných oblastiach).

1.3 Prehľad programov rozvoja vidieka

Na obdobie rokov 2000 – 2006 schválila Komisia 230 programov, obsahujúcich opatrenia rozvoja vidieka. Tieto sa dajú rozdeliť zhruba na tri hlavné typy:

- 88 programov spolufinancovaných garančnou sekciou EAGGF (vrátane 20 v rámci Cieľa 2 vo Francúzsku, jedinom členskom štáte, ktorý využil túto možnosť);

---

⁴ Údaje nezohľadňujú dodatočné financovanie vyplývajúce zo zavádzania povinnej modulácie po reforme SPP z júna 2003.

⁵ Vo výnimočných prípadoch môže úroveň spolufinancovania z EÚ dosiahnuť 80% v krajinách oprávnených na financovanie z kohézneho fondu a 85% v extrémne okrajových regiónoch.

- 69 programov Cieľa 1, ktoré tiež obsahujú opatrenia rozvoja vidieka, spolufinancované usmerňovacou sekciou EAGGF;
- 73 programov v rámci Leader+, ktorý je tiež spolufinancovaný usmerňovacou sekciou.

Tabuľka 1: **Prehľad typov programov rozvoja vidieka a finančná podpora Spoločenstva v rokoch 2000 - 2006⁶**

	Počet programov	Spolufinancované sekciou EAGGF	Príspevok EÚ (mld. €)
Programy rozvoja vidieka	68	garančnou	32,9
Programy Cieľa 2 s opatreniami rozvoja vidieka	20	garančnou	
Programy Cieľa 1 s opatreniami rozvoja vidieka	69	usmerňovacou	17,5
Programy Leader+	73	usmerňovacou	2,1
Celkom	230		52,5

Zjednodušenie

Zatiaľ čo implementácia posilnenej politiky rozvoja vidieka, predstavenej v Agende 2000, bola podporovaná členskými štátmi a kľúčovými aktérmi na vidieku, v posledných rokoch Komisia aj členské štáty uznali, že riadenie politiky rozvoja vidieka musí byť zjednodušené, (ale pritom musí naďalej zabezpečovať rozumné hospodárenie s fondmi EÚ). Toto nadobúda význam v kontexte najnovších dohôd o rozšírení záberu a pokrytia rozvoja vidieka. Vzhľadom na to Komisia navrhla tri hlavné zjednodušené iniciatívy na roky 2001 – 03:

- revízia implementačných pravidiel Komisie pre rozvoj vidieka⁷. Kľúčové zmeny mali za cieľ väčšiu flexibilitu postupu pre zmeny a doplnky programov rozvoja vidieka členských štátov a regiónov, financovaných garančnou sekciou EAGGF;
- zjednodušenie postupov riadenia programov štrukturálnych fondov, ktoré môžu obsahovať opatrenia rozvoja vidieka, financované usmerňovacou sekciou EAGGF v regiónoch Cieľa 1;
- zníženie počtu indikátorov monitorovania využívaných členskými štátmi/regiónmi pre ročné podávanie správ o implementácii programov rozvoja vidieka približne o 50%. Komisia vyvíja elektronickú databázu (CAP IDIM), ktorá by mala členským štátom pomôcť pri riadení a plnom využívaní údajov tohto monitoringu.⁸

⁶ Tabuľka zobrazuje typy programov pre 10 vstupujúcich krajín v období rokov 2004 – 2006.

⁷ Nariadenie Komisie (ES) č. 445/2002 z 26. februára 2002 (OJ L74, 15.3.2002) a jeho pozmeňujúce nariadenie (ES) č. 963/2003 zo 4. júna 2003 (OJ L 138, 5.6.2003).

⁸ http://europa.eu.int/comm/agriculture/rur/eval/index_en.htm

Strednodobé zhodnotenia

Agenda 2000 vyžaduje od členských štátov a regiónov strednodobé zhodnotenie ich programov rozvoja vidieka, ktoré by mali predložiť Komisii najneskôr do konca roka 2003. Tieto zhodnotenia by mali byť založené na spoločných princípoch a indikátoroch pre hodnotenie opatrení rozvoja vidieka, pripravených Komisiou v spolupráci s členskými štátmi. Tieto nezávislé hodnotenia posúdia pokrok v implementácii programov/opatrení uprostred programovacieho cyklu a navrhnu odporúčania zmien a doplnkov v programoch zameraných na zlepšenie výkonnosti alebo na vysporiadanie sa so zmenami potrieb a priorít v programovacej oblasti. Zo záverov Göteborgského summitu z roku 2001 vyplýva pre Komisiu povinnosť vypracovať v roku 2004 strednodobú syntetickú správu o implementácii programov rozvoja vidieka na základe strednodobých zhodnotení vykonaných v členských štátoch. Z tejto previerky by mala vychádzať politika rozvoja vidieka v EÚ v období po roku 2006.

2. Reformy SPP z roku 2003 a rozvoj vidieka

V júni 2003 dosiahla Rada ministrov politickú dohodu o ďalšej reforme SPP. Príslušné právne texty schválila Rada 29. septembra 2003. Pokiaľ ide o rozvoj vidieka, reformy sú v súlade s celkovými cieľmi Agendy 2000 a menia, dopĺňajú a kompletizujú rámec Agendy 2000 v niektorých oblastiach. Hlavným celkovým cieľom týchto reforiem je zabezpečiť lepšiu vyváženosť podpory a posilniť rozvoj vidieka presunom finančných prostriedkov z prvého do druhého piliera SPP prostredníctvom systému modulácie⁹ v celej EÚ a rozšírením záberu súčasných nástrojov rozvoja vidieka o podporu kvality potravín, súlad s požadovanými normami a zlepšenie welfare zvierat. Reformovaná SPP kladie väčší dôraz na „krížovú zhodu“.¹⁰

„Križová zhoda“ bola doteraz pre členské štáty dobrovoľná a uplatňovaná len pre normy týkajúce sa životného prostredia. Odteraz bude povinná pre všetkých farmárov, poberajúcich priame platby. Bol vytvorený „prioritný zoznam“ 18 ústavných európskych noriem z oblasti životného prostredia, potravinovej bezpečnosti, zdravia a welfare zvierat. Farmári budú postihovaní za nerešpektovanie týchto noriem, a to okrem všeobecných postihov, aj znížením priamych platieb. Niektoré nástroje rozvoja vidieka, schválené v reforme, sú zamerané na pomoc farmárom pri prispôsobovaní sa zavádzaniu „križovej zhody“.

2.1 Cesta k reformám z roku 2003

Rovnako ako v prípade Agendy 2000, aj predstaveniu právnych návrhov Komisie, súvisiacich s reformou SPP, predchádzalo obdobie konzultácií, hodnotení a rozhovorov. Vyplývala z neho potreba zamerať SPP (prostredníctvom druhého piliera) viac na podporu kvality potravín, prísnych noriem v oblasti životného prostredia a welfare zvierat na farmách, ako na podporu produkcie, a to vzhľadom na rastúci záujem verejnosti o tieto otázky. Reformy rozvoja vidieka nadobudli formu zmien a doplnkov k nariadeniam o životnom prostredí,

---

⁹ Mechanizmus, prostredníctvom ktorého sú výdavky presunuté z platieb podpory súvisiacich s trhom na opatrenia politiky rozvoja vidieka (z piliera 1 do piliera 2 EAGGF).

¹⁰ Zodpovedá prepojeniu priamych platieb farmárom s ich rešpektovaním environmentálnych a iných požiadaviek stanovených na úrovni EÚ a na národnej úrovni.

s hlavným cieľom zaviesť do ponuky opatrení rozvoja vidieka nový súbor opatrení (čím sa ich počet zvýšil z 22 na 26), a to s účinnosťou už v roku 2003.

2.2 Nové nástroje rozvoja vidieka

Posilnená politika rozvoja vidieka, schválená v júni 2003, pokračuje v podpore priorít stanovených v rámci Agendy 2000, ale prináša aj niektoré nové prvky. Všetky zmeny sú v prvom rade zamerané na pomoc farmárom pri reakcii na nové problémy. Členské štáty a regióny sa budú môcť rozhodnúť, či chcú zahrnúť tieto opatrenia do svojich programov rozvoja vidieka. Toto sú nové kľúčové prvky:¹¹

Ó Opatrenia zamerané na kvalitu potravín

V rámci tejto kapitoly sú zavedené dve nové opatrenia:

- 1) Výkonnostné prémie budú prístupné pre farmárov, ktorí sa dobrovoľne zúčastňujú na systémoch EÚ alebo národných systémoch, zameraných na zlepšenie kvality poľnohospodárskych produktov a ich spracovania, a ktorí poskytnú spotrebiteľom záruky v týchto otázkach. Na podporu sú oprávnené tieto systémy kvality EÚ:
  - ochrana poľnohospodárskych produktov a potravín s geografickým názvom a označením pôvodu,¹²
  - certifikáty špecifického charakteru pre poľnohospodárske produkty a potraviny,¹³
  - organická produkcia poľnohospodárskych produktov a označenia jej zodpovedajúce,¹⁴
  - kvalitné vína produkované v určitých regiónoch.¹⁵

Okrem toho môžu členské štáty ponúknuť podporu ostatným národným systémom kvality potravín uznaným v rámci ich programov, ak rešpektujú kritériá stanovené EÚ. Zúčastnení farmári môžu dostávať ročné platby po dobu piatich rokov a do výšky maximálne 3 000 € ročne na farmu.

- 2) Podpora bude umožnená odbytovým združeniam výrobcov, na činnosti zamerané na informovanie spotrebiteľov o svojich výrobkoch a na propagáciu produktov, vyprodukovaných v rámci systémov kvality uznaných v opatrení č.1 (uvedenom vyššie), a to až do 70% z oprávnených nákladov projektu.

Ó Súlad s normami

Opäť boli zavedené dve nové opatrenia:

- 1) Dočasná a degresívna (t.j. pokles v časovom období) podpora bude vyplácaná na pomoc farmárom pri prispôbovaní sa požadovaným normám EÚ, ktoré neboli doteraz zahrnuté v národnej legislatíve a týkajú sa životného prostredia, zdravia ľudí, zvierat a rastlín a bezpečnosti obyvateľov. Podpora bude vyplácaná na paušálnej báze a postupne sa bude znižovať po dobu maximálne 5 rokov. Podpora bude limitovaná sumou 10 000 € ročne na farmu.

---

¹¹ Nie je to úplný zoznam všetkých reforiem rozvoja vidieka schválených v júni 2003.

¹² Nariadenie Rady (ES) č. 2081/92 zo 14. júla 1992 (OJ L 208, 24.7.1992).

¹³ Nariadenie Rady (ES) č. 2082/92 zo 14. júla 1992 (OJ L 208, 24.7.1992).

¹⁴ Nariadenie Rady (ES) č. 2092/91 z 24. júna 1992 (OJ L198, 22.7.1991).

¹⁵ Nariadenie Rady (ES) č. 1493/1999 o spoločnej organizácii trhu s vínom (odsek VI) zo 17. mája 1999 (OJ L179, 14.7.1999).

- 2) Podpora bude farmárom umožnená v rámci druhého piliera, na kompenzáciu nákladov za využívanie poľnohospodárskych poradenských služieb pri hodnotení výkonnosti ich podnikania v súvislosti so zavádzaním nových noriem „krížovej zhody“. Farmári môžu profitovať z verejnej podpory maximálne do výšky 80% z nákladov na takéto služby a v rámci limitu 1 500 €

Ó Welfare zvierat

Rozsah agro-environmentálnych opatrení sa rozšíri o možnosť podpory pre farmárov, dodržiavajúcich prísne normy welfare zvierat. Dodržiavanie noriem welfare zvierat sa bude musieť realizovať na náklady farmárov, ale EÚ poskytne podporu farmárom, ktorí sa dobrovoľne zaviazu po dobu najmenej 5 rokov dodržiavať normy zaručujúce dobrú starostlivosť o zvieratá. Takáto podpora sa bude vyplácať ročne v súvislosti s vynaloženými dodatočnými nákladmi a predchádzajúcimi príjmami a bude limitovaná do výšky 500 € na dobytčiu jednotku a rok.

Ó Podpora pre mladých farmárov

Existujúce podporné opatrenia pre mladých farmárov budú posilnené o zvýšenú podporu na založenie farmy do výšky maximálne 300 000 € (zvýšenie z 250 000 €), ak mladí farmári v súvislosti so začiatkom ich hospodárenia využijú poradenské služby, ako aj o vyššiu podporu pre investície mladých farmárov vo výške 50% a 60% v znevýhodnených oblastiach (predtým 45% a 55%).

Ó Podpora implementácie Natura 2000

Podpora v oblastiach s určitými obmedzeniami v oblasti životného prostredia bude teraz zameraná na požiadavky vyplývajúce zo smernice o ochrane prirodzených biotypov a voľne žijúcich živočíchov a rastlín a smernice o ochrane voľne žijúcich vtákov (Natura 2000). Táto zmena je spojená s možnosťou ponuky vyššej úrovne podpory v opodstatnených prípadoch. Podpora môže byť vyplácaná od 500 € na hektár, počas piatich rokov sa môže zredukovať na 200 € na hektár, čo odráža vyššie počiatkové náklady, ktoré môžu byť spojené s prispôbením metód hospodárenia na pôde, klasifikovanej v rámci Natura 2000 a v opodstatnených prípadoch môže pokračovať podpora aj viac ako 200 €/ha po dlhšiu dobu. Oprávnené oblasti nie sú ďalej obmedzené na maximum 10% výmery príslušného členského štátu.

Ó Podpora lesníctva

Rozsah existujúcich podporných opatrení pre lesníctvo je rozšírený o prísľub investičnej podpory v štátnych lesoch z ekologických a sociálnych dôvodov.

Ó Zvýšená miera spolufinancovania Spoločenstva pre agroenvironmentálne opatrenia a welfare zvierat

Za účelom podpory uplatňovania agroenvironmentálnych aktivít a welfare zvierat sa zvýši spolufinancovanie EÚ pre toto opatrenie na maximum 85% v regiónoch Cieľa 1 a 60% v ostatných oblastiach (zvýšenie z predtým stanovenej miery spolufinancovania 75% a 50%).

Ó Znevýhodnené oblasti (LFAs)

Nové je ustanovenie pre vyplácanie kompenzačných platieb v znevýhodnených oblastiach, pri zvýšení maximálne na 250 €/ha (priemer úrovne v členskom štáte) z 200 €/ha. Táto možnosť sa uplatňuje len v prípadoch odôvodnených objektívnymi okolnosťami.

2.3 Podpora financovania politiky rozvoja vidieka

Potreba posilnenia finančnej podpory EÚ pre rozvoj vidieka bola významným prvkom v rokovaníach o reforme SPP v posledných rokoch. V reforme z júna 2003 bolo schválené zavedenie nového systému povinnej modulácie (t.j. presun financovania z podpory produkcie na rozvoj vidieka), ktorý môžu členské štáty využiť na financovanie zavedenia nových opatrení rozvoja vidieka, schválených v reforme SPP, alebo na podporu existujúcich opatrení. V rámci povinnej modulácie farmy dostávajúce viac ako 5 000 € ročne v priamych platbách budú musieť tieto platby redukovať (modulovať) o 3% v roku 2005, o 4% v roku 2006 a o 5% od roku 2007. Dodatočné finančné prostriedky sa takto stanú dostupnými v rámci druhého piliera od roku 2006. Pri dosiahnutej 5% miere modulácie sa vytvoria dodatočné finančné prostriedky EÚ na rozvoj vidieka vo výške 1,2 mld. € ročne.

Existuje tiež dohoda o rozdeľovaní týchto nových príjmov, pochádzajúcich z modulácie, medzi členské štáty a ich využití v programoch rozvoja vidieka, financovaných garančnou sekciou EAGGF. Prvý percentuálny bod (t.j. 20% peňazí vytvorených moduláciou v príslušnom členskom štáte pri miere modulácie 5%) bude pridelený tomuto členskému štátu. Zvyšné čiastky budú prerozdelené medzi členské štáty podľa týchto objektívnych kritérií:

- výmera poľnohospodárskej pôdy;
- zamestnanosť v poľnohospodárstve;
- HDP na obyvateľa, vyjadrený kúpnu silou.

Každý členský štát dostane naspäť najmenej 80% prostriedkov, vytvorených moduláciou jeho farmármi.

3. Zapojenie členských štátov do politiky rozvoja vidieka

Treba poznamenať, že politika rozvoja vidieka, pokiaľ je vytvorená v rámci osnovy schválenej na úrovni EÚ, zodpovedá národným a regionálnym potrebám. Členské štáty zohrávajú významnú úlohu pri stanovovaní parametrov – finančných aj ostatných – programov rozvoja vidieka, uplatňovaných na ich území a sú zodpovedné za ich riadenie.

3.1 Subsidiarita

Politika rozvoja vidieka EÚ stanovuje ponuku opatrení, ktoré môžu členské štáty využiť. Niektoré z nich sú povinné (agroenvironmentálne opatrenia). Členské štáty si navrhujú svoje programy rozvoja vidieka a sú zodpovedné za ich implementáciu. Komisia a členské štáty spolupracujú pri monitorovaní implementácie politiky rozvoja vidieka a rozumnom využívaní a kontrole finančných prostriedkov EÚ. Rozvoj vidieka teda nie je riadený centrálnou z Bruselu. Vzhľadom na rôznorodosť vidieckych oblastí a problémov, ktoré riešia, sa subsidiarita stáva kľúčovou v rozvoji vidieka. Každý členský štát, alebo región, si môže zvoliť kombináciu politík, ktoré mu najlepšie vyhovujú a rozvíjať ich v súlade s legislatívou EÚ o rozvoji vidieka, aby sa zabezpečili základné minimálne normy a prístupy.

3.2 Programovanie

Programovanie začína prezentáciou plánov každého členského štátu, aby sa zabezpečila správna príprava pred predložením programov rozvoja vidieka. Súčasný program pokrýva sedemročné obdobie - od januára 2000 do konca decembra 2006. Programy sú vytvorené pre najvhodnejšiu geografickú oblasť. Pokiaľ je to možné, opatrenia rozvoja vidieka v jednej oblasti musia byť zhrnuté v spoločnom pláne. Plány musia obsahovať: kvantifikovaný popis súčasnej situácie; navrhovanú stratégiu a zvolené priority; odhady očakávaných výsledkov; rozpočtové vymedzenie národných zdrojov a zdrojov z EÚ, určených pre každú prioritu; menovanie kompetentných orgánov a zodpovedných organizácií; kroky vykonané na zabezpečenie efektívnej implementácie; výsledky konzultácií a menovanie spolupracujúcich orgánov a organizácií, spolu so spoločensko-ekonomickými partnermi. Komisia potom zhodnotí navrhované plány, aby určila či sú v súlade s nariadeniami o rozvoji vidieka. Na základe plánov, potom do šiestich mesiacov od ich prezentácie, schváli programovacie dokumenty rozvoja vidieka.

Členské štáty/ich regióny majú možnosť meniť a dopĺňať svoje programy v súlade so zmenenými podmienkami v EÚ, alebo so zmenou legislatívnych ustanovení EÚ. To sa stane v prípade reformy SPP z roku 2003, kedy členské štáty/regióny, ktoré budú chcieť prevziať nové opatrenia rozvoja vidieka, budú musieť zmeniť a doplniť svoje programy so súhlasom Komisie.

4. Pohľad do budúcnosti: politika rozvoja vidieka po roku 2006

Súčasná politika rozvoja vidieka platí do konca roka 2006. Dovtedy musí byť ukončená debata na úrovni EÚ o tom, aký rozpočet EÚ bude dostupný pre budúce finančné obdobie („Finančná perspektíva“), ktoré politiky budú prioritnými, a tiež ako môže rozvoj vidieka prispieť k stratégii súdržnosti EÚ. Je jasné, že poľnohospodárska politika a politika rozvoja vidieka EÚ, musí zohrávať významnú úlohu v politike ekonomickej a sociálnej súdržnosti EÚ.¹⁶

Finančné parametre – pilier 1 a 2

Prísne rozpočtové limity pre výdavky budúcej SPP boli stanovené vedúcimi predstaviteľmi EÚ na schôdzke Európskej rady v Bruseli, v októbri 2002. Celkové výdavky, v nominálnom vyjadrení pre výdavky súvisiace s trhom a priame platby pre každý rok v období rokov 2007 – 2013, budú v rámci údajov z roku 2006 (zvyšné o 1% ročne). Avšak tieto limity sa neuplatňujú na výdavky na rozvoj vidieka – uplatňujú sa len na výdavky, súvisiace s trhom. Európska rada okrem toho zdôraznila význam znevýhodnených oblastí a multifunkčného charakteru poľnohospodárstva, čím potvrdila význam druhého piliera.

Budúcnosť

Vidiecke oblasti stále zápasia s mnohými problémami, napr. s odlivom obyvateľstva, nedostatkom vybavenosti a sociálnych služieb, tlakom z prebiehajúcej reštrukturalizácie poľnohospodárstva a životného prostredia. Niektoré vidiecke oblasti zápasia s problémami posledných rokov, ako je prílev obyvateľov z miest a dosiahnutie rovnováhy medzi rôznymi

---

¹⁶ Navrhnutá na podporu zjednotenia ekonomík členských štátov a zabezpečenie ich harmonického rozvoja redukovaním rozdielov existujúcich medzi rôznymi regiónmi a zaostávajúcimi znevýhodnenými oblasťami, vrátane vidieckych oblastí.

názormi na hospodárenie s bývalou poľnohospodárskou pôdou, pri súčasnom zachovaní vidieckych komunít a prírodného prostredia, ktoré sú často kľúčovými faktormi, lákajúcimi ľudí do vidieckych oblastí. Príručka Európskej komisie z roku 1999 pre programy štrukturálnych fondov v rokoch 2000 – 2006, zdôraznila tieto priority:

- stabilizácia poľnohospodárskeho sektora;
- zvýšenie konkurencieschopnosti vidieckych oblastí;
- ochrana životného prostredia a európskeho vidieckeho dedičstva.

Komisia mala do konca roku 2003 navrhnúť budúcu európsku stratégiu súdržnosti. V rovnakom čase mali byť iniciované diskusie o finančných perspektívach na roky 2007 – 2013. Rozhodnutia o budúcnosti rozvoja vidieka a ostatných výdavkoch po roku 2006 sú naplánované na rok 2005, v dostatočnom predstihu pred budúcim programovacím obdobím. Príslušné otázky sa týkajú: prispôsobenia nových členských štátov; udržania rovnováhy výdavkov medzi regiónmi Cieľa 1 a ostatnými regiónmi vyžadujúcimi pomoc prostredníctvom opatrení rozvoja vidieka. V rokoch 2000 – 2006 bude 56% z celkových výdavkov EÚ na rozvoj vidieka (z garančnej aj usmerňovacej sekcie EAGGF) určených na regióny Cieľa 1 pre hlavné programy EÚ-15. Na základe dohody o rozšírení je viac ako 95% prechodných fondov rozvoja vidieka určených pre regióny Cieľa 1 v nových členských štátoch. Očakáva sa, že asi 2/3 výdavkov z EAGGF sa od roku 2004 sústreďujú na regióny Cieľa 1 v EÚ-25. Znížený dôraz na prvý pilier a podpora výdavkov v rámci druhého piliera SPP by mali tiež prispieť k väčšej súdržnosti.

Budúce programovacie obdobie môže zamerať pozornosť na súčasnú komplexnosť dvoch finančných a riadiacich systémov rozvoja vidieka, pomocou oboch sekcií EAGGF – garančnej aj usmerňovacej. Možno uvažovať o oddelených finančných a riadiacich štruktúrach rozvoja vidieka. Toto by mohlo zlepšiť efektívnosť implementácie politiky rozvoja vidieka EÚ a zjednodušiť požiadavky na administratívu členských štátov na národnej aj regionálnej úrovni.

Salzburgská konferencia

V rámci prípravného procesu vývoja politiky rozvoja vidieka po roku 2006 Komisia konzultuje s kľúčovými aktérmi v procese rozvoja vidieka. Najvýznamnejšou udalosťou v tomto procese je Konferencia EÚ o rozvoji vidieka, ktorá sa konala 12. - 14. novembra 2003 v rakúskom Salzburgu.

5. Leader

Leader+ je jednou zo štyroch „iniciatív Spoločenstva“ (komunitných iniciatív), financovanou zo štrukturálnych fondov EÚ. Je určený na pomoc vidieku pri zlepšení rozvojového potenciálu jednotlivých regiónov a zameraný na podporu implementácie integrovaných, vysokokvalitných a originálnych stratégií udržateľného rozvoja. Je výrazne orientovaný na partnerstvo a siete na výmenu skúseností. V období rokov 2000 – 2006 sa vynaloží 5 046,5 miliónov € z ktorých bude 2 105,1 mil. € financovaných z usmerňovacej sekcie EAGGF a zvyšok z verejných a súkromných príspevkov.

V súčasnosti sa realizuje tretia generácia programu Leader. Leader I predstavoval začiatok nového prístupu (v roku 1991) k politike rozvoja vidieka, ktorá je teritoriálne založená, integrovaná a participatívna. Leader II (od roku 1994) sa snažil o širšie uplatnenie Leadera I,

s dôrazom na inovatívne aspekty projektov. Leader+, pokrývajúci obdobie rokov 2000 – 2006, pokračuje vo svojej úlohe „laboratória“ pre vývoj a testovanie nových prístupov k integrovanému a udržateľnému rozvoju, ktoré ovplyvnia, ukončia a/alebo posilnia politiku rozvoja vidieka EÚ. Zvláštnou črtou Leadera je implementácia integrovaných rozvojových programov pre lokálne vidiecke oblasti, navrhnutých a implementovaných širokými lokálnymi partnerstvami, nazývanými lokálne akčné skupiny (LAGs).

Prioritnými zložkami stratégie lokálnych akčných skupín v rámci Leader+, stanovenými Komisiou^{17, 18} sú:

- optimálne využívanie prírodných a kultúrnych zdrojov, vrátane podpory hodnoty stanovíšť (zvolilo si ju 34% z celkového počtu LAGs);
- zlepšenie kvality života vo vidieckych oblastiach (26%);
- pridanie hodnoty lokálnym produktom, najmä uľahčením prístupu na trhy pre malé produkčné jednotky prostredníctvom kolektívnych činností (19%);
- využitie nového know-how a nových technológií, za účelom zvyšovania konkurencieschopnosti produktov a služieb vo vidieckych oblastiach (11%).

Ostatné lokálne akčné skupiny vybrali viac ako jednu prioritnú zložku.

Leader v mnohých smeroch predstavuje prístup EÚ k politike rozvoja vidieka, keďže spája:

- široký politický rámec, strategické ciele, spoločné pravidlá a financovanie, vytvorené na úrovni EÚ členskými štátmi a Európskou komisiou;
- základný prístup s kľúčovými aktérmi na vidieku, navrhujúcimi opatrenia rozvoja vidieka, na lokálnej úrovni, najlepšie vyhovujúce ich požiadavkám;
- regionálny a národný výberový a schvaľovací proces pre LAGs.

LAGs sú vyberané na základe otvoreného postupu podľa kritérií stanovených v programoch. Počet LAGs vybraných členskými štátmi (do konca júla 2003), bol 808. Národné siete boli doteraz vytvorené v 10 z 15 členských štátov a slúžia na šírenie informácií z národnej úrovne k LAGs a ako fórum pre výmenu informácií, skúseností a know-how. Pomáhajú tiež pri miestnej a nadnárodnej spolupráci. Leader+ bude fungovať do konca roka 2006. Členské štáty a regióny boli požiadané o prezentáciu strednodobého hodnotenia svojich programov Leader+ do konca roka 2003.

6. Rozvoj vidieka a rozšírenie

Pri navrhovaní finančnej perspektívy na roky 2000 – 2006 (v rámci Agendy 2000) sa EÚ zaujímala o situáciu v kandidátskych krajinách, najmä v krajinách strednej a východnej Európy (krajiný SVE). To viedlo k vytvoreniu dvoch predvstupových fondov ISPA¹⁹ a SAPARD²⁰ a vytvoreniu rezervy vo výške 40 miliárd € v oblasti výdavkov štrukturálnych fondov po rozšírení. SAPARD umožňuje EÚ pomáhať pri reštrukturalizácii odvetvia poľnohospodárstva a rozvoja vidieka kandidátskych krajín v strednej a východnej Európe počas príprav na rozširovanie. Jeho hlavné ciele sú:

---

¹⁷ Oznám Komisie zo 14. apríla 2000 (OJ C 139, 18.5.2000).

¹⁸ Situácia z konca júla 2003.

¹⁹ Nariadenie Rady (ES) č. 1267/1999 z 21. júna 1999 (OJ L 161, 26.6.1999).

²⁰ Nariadenie Rady (ES) č. 1268/1999 z 21. júna 1999 (OJ L 161, 26.6.1999).

- vytvorenie rámca EÚ pre podporu udržateľného poľnohospodárstva a rozvoja vidieka v kandidátskych krajinách SVE počas predvstupového obdobia;
- riešenie problémov ovplyvňujúcich dlhodobú integráciu sektora poľnohospodárstva a vidieckych oblastí;
- pomoc pri implementácii *acquis communautaire* (súbor existujúcej legislatívy EÚ), ktorá sa týka SPP a súvisiacich politík.

Malta a Cyprus nemali nárok na pomoc z programu SAPARD, ale mali prístup k špeciálnym predvstupovým fondom, ktoré im mali pomôcť pripraviť sa na implementáciu *acquis*. Prostredníctvom týchto ustanovení bola poskytovaná pomoc ich administratíve pri príprave programov rozvoja vidieka.

Od 1. mája 2004 sa tzv. asociované štáty stanú právoplatnými členmi EÚ. Novými členskými štátmi sa stanú: Cyprus, Česká republika, Estónsko, Maďarsko, Lotyšsko, Litva, Malta, Poľsko, Slovensko a Slovinsko. Od tohto dátumu strácajú tieto krajiny nárok na financovanie z programu SAPARD. Počas zvyšného programovacieho obdobia však bude SAPARD naďalej fungovať v Bulharsku a Rumunsku.

Zmluva o pristúpení (Príloha II, Kapitola 6) definuje, pre obdobie rokov 2004 – 06, špeciálny režim rozvoja vidieka v nových členských štátoch. Tento režim je zväčša založený na novom „Dočasnom nástroji pre rozvoj vidieka (TRDI)“, ktorý je financovaný garančnou sekciou EAGGF, ale funguje na základe odlišných pravidiel (rovnako ako v prípade SAPARD a štrukturálnych fondov). TRDI bude financovať štyri sprievodné opatrenia (agroenvironment, skorší odchod do dôchodku, zalesňovanie a kompenzačné platby pre LFAs a oblasti s environmentálnymi obmedzeniami), plus niektoré dodatočné opatrenia rozvoja vidieka, ktoré boli zavedené konkrétne na vyjadrenie určitých problémov v nových členských štátoch (vytvorenie odbytových združení výrobcov, podpora polosamozásobiteľských fariem v procese reštrukturalizácie, doplnky k priamym platbám a technická pomoc). Asociované krajiny budú profitovať aj z opatrení typu Leader, financovaných usmerňovacou sekciou EAGGF.

Všetky ostatné opatrenia, ktoré už tvoria súčasť politiky rozvoja vidieka EÚ, sú takisto dostupné pre asociované štáty, s niektorými dodatkami, ako je možnosť financovať poradenstvo pre farmárov. S výnimkou agroenvironmentálneho opatrenia, ktoré je povinné, ktorékoľvek z týchto opatrení môže tvoriť súčasť programových dokumentov rozvoja vidieka podľa výberu nových členských štátov.

V regiónoch Cieľa 1 (pokrývajúcich väčšinu územia asociovaných štátov) budú dva typy programovania:

- programy rozvoja vidieka, financované TRDI (EAGGF – garančná sekcia);
- opatrenia rozvoja vidieka, zahrnuté v programovaní Cieľa 1, financované usmerňovacou sekciou EAGGF.

Širší časový harmonogram pre integráciu členských štátov do politiky rozvoja vidieka EÚ je takýto:

- neformálne predkladanie programov a neformálne rokovania do konca roka 2003;
- programy môžu byť oficiálne predkladané od 1. januára 2004 (keďže nárok na výdavky vzniká od tohto dátumu); formálne rokovania;

- formálne schválenie zo strany Komisie, pokiaľ možno čo najskôr po 1. máji 2004 (t.j. po formálnom vstupe nových členských štátov do EÚ).

Pre nové členské štáty bude dostupných 10 programov rozvoja vidieka (financovaných z garančnej sekcie EAGGF) a deväť programov Cieľa 1, vrátane programov rozvoja vidieka (výnimkou je Cyprus – bez regiónu Cieľa 1 – kde sú všetky opatrenia rozvoja vidieka financované prostredníctvom TRDI) pokrývajúcich roky 2004 – 2006. Približne 5,8 mld. € (v cenách roku 1999) je prístupných pre TRDI (tabuľka 2).

Tabuľka 2: Prehľad typov programovania rozvoja vidieka a finančnej podpory Spoločenstva v rokoch 2004 - 2006 pre 10 asociovaných štátov

	Počet programov	Sekcia EAGGF	Príspevok EÚ (mld.€)
Programy rozvoja vidieka	10	garančná	5,8
Programy Cieľa 1 s opatreniami rozvoja vidieka	9	usmerňovacia*	2,0
Celkom	19		7,8

* odhad

Tabuľka 3: Príspevky z garančnej sekcie EAGGF pre rozvoj vidieka

EÚ-15/ 2000-2006			EU-10/ 2004-2006		
	milióny €	Podiel (%)		milióny €	Podiel (%)
Rakúsko	3 207,9	9,7	Cyprus	74,9	1,3
Belgicko	379,2	1,2	ČR	542,9	9,4
Dánsko	348,9	1,1	Estónsko	150,5	2,6
Fínsko	2 199,3	6,7	Maďarsko	602,5	10,5
Francúzsko	5 763,6	17,5	Lotyšsko	328,1	5,7
Nemecko	5 308,6	16,1	Litva	489,5	8,5
Grécko	993,5	3,0	Malta	26,8	0,5
Írsko	2 388,9	7,3	Poľsko	2 867,0	49,8
Taliansko	4 512,3	13,7	Slovensko	397,2	6,9
Luxembursko	91,0	0,3	Slovinsko	281,6	4,9
Holandsko	417,1	1,3			
Portugalsko	1 516,7	4,6			
Španielsko	3 480,9	10,6			
Švédsko	1 130,0	3,4			
Británia	1 167,9	3,5			
Celkom	32 905,9	100	Celkom	5 751,0	100

Európska komisia stanovila financovanie z EÚ pre rozvoj vidieka v nových členských štátoch v rokoch 2004-2006 na 5,76 mld. € v súčasných cenách. Táto celková čiastka, rozdelená medzi jednotlivé profitujúce krajiny v súlade so Zmluvou o pristúpení, je suma schválená

počas predstupových rokov: 5, 11 mld. € v cenách z roku 1999 a prepočítaná na súčasné ceny.

Komisár EÚ pre poľnohospodárstvo, rozvoj vidieka a rybárstvo Franz Fischler uviedol: „Toto rozhodnutie je ďalším potvrdením, že značné čiastky finančných prostriedkov EÚ budú investované do presne vymedzených a vhodne prispôbených programov rozvoja vidieka. Tieto prostriedky pomôžu farmárom v nových členských štátoch modernizovať, reštrukturalizovať a dodržiavať výrobné normy EÚ. Prispievajú tiež k sociálne a ekologicky udržateľnému rozvoju vidieckych oblastí.“

Peniaze môžu byť využívané od 1. mája 2004 na pomoc pri financovaní (až do 80% nákladov na projekt) štrukturálnych a environmentálnych problémov vo vidieckych oblastiach nových členských štátov. K oprávneným opatreniam patrí skorší odchod farmárov do dôchodku, podpora znevýhodnených oblastí alebo oblastí s environmentálnymi obmedzeniami, agroenvironmentálne opatrenia a systémy welfare zvierat, zalesňovanie poľnohospodárskej pôdy, podpora polosamozásobiteľských fariem s prebiehajúcou reštrukturalizáciou, vytváranie odbytových združení výrobcov a systémy kvality potravín. Malta má nárok aj na dočasný systém podpory príjmov na pomoc pri prispôsobovaní sa farmárov hospodáriacich na plný úväzok zmenám v trhovom prostredí.

Tabuľka 4: **Podpora rozvoja vidieka (2004 – 2006), ročné čiastky v miliónoch €**

	2004	2005	2006	2004 - 2006
Česká republika	163,3	182,0	197,5	542,8
Estónsko	45,3	50,4	54,8	150,5
Cyprus	22,5	25,1	27,2	74,8
Lotyšsko	98,7	110,0	119,4	328,1
Litva	147,3	164,1	178,1	489,5
Maďarsko	181,2	201,9	219,2	602,3
Malta	8,1	9,0	9,8	26,9
Poľsko	862,4	961,0	1 043,0	2 866,4
Slovinsko	84,7	94,4	102,5	281,6
Slovensko	119,5	133,1	144,5	397,1
Celkom				5 760